

stilling etc. forfaldenhed til selektiv blindhed forstår man først folkemordets tragedie: at vi alle er forfaldne til de stereotyper, der gør et folkemord muligt.

Det er ikke uoplyste og barbariske menneskers dumhed. Det er din nabo og dig selv i blodig konflikt. Det største problem med at forstå radikaliteten af dette er afværgemekanismen: alle andre end mig og mine. Efter læsningen af *Hadets anatomi* og efter drabet på Zoran Djindic henfalder man let til stereotypen om den balkanske syge; om de af naturen krigeriske balkanere specielt serberne. Djindic og Kostunica er kun marginalt bedre end Milosevic og Karadzic; alle venter bare på den næste chance til at realisere deres storserbiske eller storbosniske projekt. Ingen har lært noget. Alle bruger krigene til at retfærdiggøre og afstive deres egen omverdensforståelse. Godt at vi er trådt ind i den postmoderne, posthistoriske fredstilstand her i det mattede Vesten ...

'Der bliver aldrig fred.' 'De har altid dræbt hinanden.' Alle disse (halv)forklaringer vi let trækker frem for (ikke rigtig) at forstå og for at distancere os, er del af den præcis samme mekanisme, som skaber nok distance mellem mennesker til at, som Richard Rorty siger, vi ikke længere kan se dem som en del af et 'os', men derimod som et truende 'dem', vi hellere må dræbe, før de dræber os, eller som vi hellere må ignorere, så længe som muligt ('lad dem slagte

hinanden så længe de ikke flygter op til os').

Det er en god bog om et fascinerende emne, men man skal ikke gå til den med ønsket om at få et overblik over krigene og aktørerne i det tidlige Jugoslavien. Navne og begivenheder flyver rundt uden forsøg på at knytte dem sammen. Interviews og rejsebeskrivelser, forklaringsforsøg og småfilosofien afløser hinanden. På et tidspunkt begynder irritationen at melde sig. Ophobningen af løsrevne fakta og påstande fra interviewpersonerne mangler en sammenhæng at forstås indenfor. Det forsøger de at råde bod på med det afsluttende essay 'Fremtidens spejl', der desværre henfalder til resten af bogens fragmentariske uorden. Her tages en mængde spændende diskussioner om had, nationalisme, multikulturalisme, det politiskes natur, statens opløsning, intellektuelles ansvar etc. op uden at det bliver til meget mere end antydninger. Synd, for Eriksen og Stjernfelt har tydeligvis noget at ville sige. Og noget, jeg gerne ville have læst meget mere af.

Mikkel Thorup

En indføring i et håndværk

Sebastian Olden-Jørgensen: *Til kilderne, Gads Forlag 2001, 129 kr.*

I historieskrivningens nyere historie har kildekritikken levet en noget omtumlet tilværelse. Da historiedisci-

plinen i sidste halvdel af det 19. århundrede nærede et stærkt ønske om at blive accepteret som et fuldgyldigt medlem af videnskabernes eftertragtede klub, fik kildekritikken en stadig mere central placering. Det skyldtes, at man fandt det nødvendigt at have en nøje fastlagt videnskabelig metode, som garanterede, at man blev på videnskabens sikre vej – en betingelse for at historikeren kunne levere gyldig viden. Ved at holde sig til den kildekritiske metode skulle historikeren finde de gode kilder og afdække historiens objektive kendsgerninger. Ovenpå dette lag af kendsgerninger kunne historikeren så foretage sin tolkning af begivenhederne. Denne adskillelse mellem kendsgerning og tolkning viser, at historiedisiplinen var dybt influeret af det positivistiske, epistemologiske ideal, som prægede tidens naturvidenskab. Adskillelsen har på intet tidspunkt stået uantastet hen, og i løbet af det 20. århundrede er den blevet stadig mere gennemhullet. Fra forskellig side har man påvist, at kildekritikken umuligt kan levere dette lag af kendsgerninger og gjort opmærksom på historikerens aktive rolle i omgangen med det historiske materiale. Kilderne taler ikke af sig selv, og historikeren må besinde sig på, at hans tolkning påvirker det historiske materiale på alle niveauer. Som Olden-Jørgensen skriver, er kilderne altid kilder til noget – dvs. er altid noget i forhold til den optik, historikeren lægger ned over dem. Dette medfører selvsagt ikke, at alle

tolkninger af kilder er lige gode, men det betyder, at den endegyldige tolkning forbliver en illusion, og at kildekritikken i højere grad må antage karakter af tommelfingerregler i historikerens omgang med historien. Denne selvbesindelse afspejles i såvel form som indhold af Olden-Jørgensens gode introduktion til kildekritik.

Indføringen er inddelt i to hovedafsnit. Det første, ”Historisk erkendelse”, diskuterer kildekritikken i en overordnet teoretisk optik. Omdrejningspunktet er kildekritikkens status i lyset af kritikken af den positivistiske historievitenskaber. Olden-Jørgensen forklarer, hvordan man fra fx hermeneutisk og sprogfilosofisk side har udfordret – for ikke at sige undergravet – selvfølgeligheder og påvist historikerens aktivt konstruerende rolle i omgangen med historien. I en diskussion af den rolle, sprogfilosofien har spillet i denne forbindelse, fremhæves det, at den sproglige vending kan bruges som ammunition til yderligtgående historisk relativisme og erkendelsesteoretisk skepticisme, men Jørgensen er af den opfattelse, at bevidstheden om sprogets konstruerende funktioner skal bruges – ja netop – konstruktivt af historikeren, for som det hedder ”er den sproglige vending en anledning til at blive bedre, mindre naive tekstlæsere og dygtigere, mere bevidste tekstproducenter?”. Olden-Jørgensen nægter klogelig at skylle barnet ud med badevandet. Heri ligger bogens styrke (andre vil utvivlsomt sige dens

fejlgreb), for det tillader nemlig kildekritikken at indtage en plads som et nyttigt, nærmest uundværligt redskab i det historiske håndværk. Ikke som en vej til etablering af indiskutable facts eller til at opbygge et objektivt grundlag historikeren kan tolke på, men derimod som et sæt pragmatiske regler, som hjælper historikeren med at orientere sig i historiens kaotiske landskab. Disse pragmatiske regler beskriver Olden-Jørgensen i bogens andet hovedafsnit ”Historisk arbejde”.

I dette afsnit beskrives den konkrete omgang med kilderne. Det diskuteres, hvordan man forholder sig til ophavssituation, troværdighed, skjulte dagsordner og lignende forhold som har betydning, når kilder skal vurderes. At der er tale om pragmatiske tommelfingerregler er man ikke i tvivl om, for det er meget konkrete råd, ofte baseret på personlig erfaring, Olden-Jørgensen giver os. Her bliver forfatteren ind imellem lidt snakkesalig – fx når vi rådes til at prøve igen dagen efter, hvis en tekst er svær at forstå – men i det store hele rummer afsnittet mange nyttige betragtninger og pointer, det er værd at tænke videre over. Det gælder ikke mindst henimod slutningen af bogen, hvor der henvises til R.G. Collingwood og dennes insisteren på kilderne som en funktion af historikerens spørgsmål. I Collingwoods ”funktionalistiske” kildesyn er opmærksomheden ikke på at finde ”gode” kilder, men derimod på historikerens evne til at formulere

frugtbare spørgsmål til kilderne. I tråd med hele bogens budskab (og Collingwoods egen intention) slår Olden-Jørgensen fast, at denne forskydning af fokus kræver en endnu større sensitivitet og opmærksomhed overfor kilderne, for kun på den måde er vi stand til at formulere de frugtbare spørgsmål. Historien er vigtigere end historikeren. Dette budskab er væsentligt at få ud i en tid, hvor megen overvejelse over den historiske metode ender ved spidsen af egen postmoderne næsetip.

Olden-Jørgensens bog er en god indføring i kildekritikken på dens moderne betingelser, og med sine 80 sider er den heller ikke for lang. Kildearbejde er et håndværk, som bedst læres med fingrene nede i skidtet, men et kompetent og nødvendigt teoretisk grundrids får man i Olden-Jørgensens lille bog.

Casper Andersen

Træhesten

Keld Zeruneith: Træhesten, Gyldendal 2002, 672 sider, 398 kr.

Med denne mammut-udgivelse foreligger der nu en samlet gennemgang af antikken fra Homer til Sokrates. Nogle af forgængerne ud i denne genre som Vilhelm Grønbechs *Helias* eller Peter P. Rohdes *Den græske kulturs historie* har længe trængt til at blive ført ajour med den nyeste forskning på feltet. Denne udfordring har